

چشم انداز صلح در خاورمیانه

"بحران‌های نوظهور و سیاست‌های قدیمی"

به کوشش:

سید عبدالامیر نبوی (عضو هیئت علمی دانشگاه تهران)

با همکاری مهرداد خرم‌نصر

انتشارات فروغ سبز

سرشناسه: نبوی، سیدعبدالامیر، ۱۳۴۹-، گردآورنده.

عنوان و نام پدیدآور: چشم‌انداز صلح در خاورمیانه "بحران‌های نوظهور و سیاست‌های قدیمی" / به کوشش سیدعبدالامیر نبوی، با همکاری مهرداد خرم‌نصر.

مشخصات نشر: کرج: فروغ سپهر، ۱۴۰۲.

مشخصات ظاهری: ۷۵۲ص.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۵۹۶۱-۱۵-۹

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: صلح—خاورمیانه / Peace-- Middle East

سیاست جغرافیایی — خاورمیانه / Geopolitics -- Middle East

موضوع: خاورمیانه -- سیاست و حکومت / Middle East -- Politics and Government

خاورمیانه -- جنبه‌های استراتژیکی / Middle East-- Strategic aspects

شناسه افزوده: خرم‌نصر، مهرداد؛ ۱۳۶۳-، گردآورنده

رده بندی کنگره: ۶DS۶۳

رده بندی دیویی: ۰۵۴/۹۵۶

شماره کتابشناسی ملی: ۹۳۲۳۲۳۶

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

انتشارات فروغ سپهر

چشم‌انداز صلح در خاورمیانه "بحران‌های نوظهور و سیاست‌های قدیمی"

به کوشش: سید عبدالامیر نبوی با همکاری مهرداد خرم‌نصر

شابک الکترونیکی: ۹۷۸-۶۲۲-۵۹۶۱-۱۳-۵

شابک چاپی: ۹۷۸-۶۲۲-۵۹۶۱-۱۵-۹

چاپ: اول ۱۴۰۲

چاپخانه: آوای آرامش

شمارگان: ۵۰۰ / قطع رقعی

قیمت: ۲۰۰/۰۰۰ تومان

فهرست

مقدمه	سید عبدالامیر نبوی ۷
بخش اول: صلح در خاورمیانه و مسائل سیاسی و اقتصادی	۱۳
رقابت بازیگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای و مسأله چشم‌انداز صلح در لیبی	حسین ابراهیم‌نیا ۱۵
چالش‌های ژئوپلیتیکی ایجاد صلح در خاورمیانه	سیروس احمدی نوح‌دانی - محمدرضا جوفار ۳۸
دیپلماسی صلح عبری - عربی و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران	رضا اختیاری امیری ۶۷
صلح پایدار در خاورمیانه: بحثی تئوریک	محمدرضا حاتمی ۹۱
روندهای جدید بین‌المللی و نقش آن در چشم‌انداز صلح در عصر پسا کرونا	زهرا خدائی ۱۱۳
مبانی زیستمانی مصالحه‌گرایی و مناقشه‌گرایی	سیدحسین سیف‌زاده ۱۳۹
چشم‌انداز صلح در خاورمیانه با تکیه بر نظریه آشوب «روزنا»	رضا فضلعلی ۱۸۶
ژئوپلیتیک صلح در خاورمیانه	محمدرضا کلان فریایی ۲۰۲
توهم نظمی نووستانالیایی در خاورمیانه	محمد منصورنژاد ۲۳۱
خاورمیانه، دولتهای ورشکسته و نقش آنها در شکست صلح در منطقه	عبدالعزیز مولودی ۲۵۱
تأثیر فعالیت‌های نظامی بر افزایش گازهای گلخانه‌ای	حیدر میرزایی ۲۷۴
Reflections on Regional Crisis and State Failure in the Middle East	Anoushiravan Ehteshami ۲۹۶
Taliban to Neo- Taliban: The Typology of Motivations and their Significances for Peace Process	Farzad Salimifar- Ali Karimi Maghdam ۳۰۱
بخش دوم: صلح در خاورمیانه و مسائل اجتماعی	۳۲۱
چشم‌انداز صلح و نقش زنان افغانستان	ولی محمد احمدوند - عزیزه افغان ۳۲۳
بررسی نقش زنان کشمیرهند در روند صلح: الگویی برای خاورمیانه	فرزانه اعجازی ۳۵۰

تغییر نگرش جنسیتی نسل آینده در راستای دستیابی به صلح پایدار.....	۳۶۵
سیمین حاجی پور ساردویی - مرضیه حاجی پور ساردویی	
تبعض در جرم‌انگاری انواع تبعض نژاد؛..... مهدی خاقانی اصفهانی	۳۹۳
ایران و کاهش امنیت اجتماعی..... رضا زهروی - مریم بیات	۳۹۳
کوید ۱۹ و امکان‌پذیری دیپلماسی سلامت در خاورمیانه... محمدجواد سلطانی - محمدرضا جیت‌سازیان	۴۵۶
تحلیل تبعات بحران شیوع ویروس کرونا با تأکید بر روند صلح در خاورمیانه.....	
سیدرضا صالحی امیری	۴۸۲
شورای امنیت سازمان ملل متحد و جایگاه زنان در فرایند صلح‌سازی؛ مطالعه موردی عراق.....	
فریده محمدعلی پور - شیرین حداد	۵۰۲
بخش سوم: صلح در خاورمیانه و مسائل تاریخی و فرهنگی.....	۵۳۷
الهیات صلح: تاملی بر انسان‌شناسی در منظومه فکری و عملی امام موسی صدر الناز پروانه‌زاد.....	
	۵۳۹
آموزش رواداری مذهبی، پلی از جنگ به صلح در خاورمیانه..... محمدجواد حسینی	۵۶۸
لزوم گفتگو و احیای روابط میان مسیحیان و مسلمانان..... نسرين حیدرزاده اصفهانی	۵۸۹
وضعیت دیجیتال و مسئله خروج از وضعیت مستقل در خاورمیانه..... حامد طاهری کیا	۶۱۶
نیلوفری از جنس صلح و دوستی ایرانی..... اختر قاسمی	۶۵۰
کاربست دیپلماسی علمی جهت صلح‌سازی در منطقه خاورمیانه... سیداصغر کیوان حسینی - زهرا بهرامی	۶۸۴
آموزش عالی منادی صلح در خاورمیانه پر آشوب..... رضا ماحوزی	۷۱۶
Promoting peace..... Zainab Alkaeeba-Dr.	
Azar Ghandeharion- Dr. Zohreh Taebi Noghondari	۷۲۸
آثار دیگری از این انتشارات.....	۷۴۴

مقدمه

اگر نیمی از قدرتی که جهان را از وحشت آکنده می‌کند

اگر نیمی از ثروتی که صرف اردوگاه‌ها و بارگاه‌ها می‌شود

به رهایی ذهن انسان از خطا اختصاص می‌یافت

به زرادخانه‌ها و دژها نیازی نمی‌بود

اسپرینگفیلد

روابط میان ملل در جهان امروز بیش از هر زمان دیگری نیازمند نگرش‌هایی بر پایه صلح است. اگرچه بشریت همواره در پی آن بوده که عرصه سیاست و روابط بازیگران آن را درک کند و با این خوشبینی زیست نموده که روزی به جهانی سرشار از صلح، عدالت و امنیت دست یابد، به نظر می‌رسد هنوز راه زیادی تا تحقق این آرزو باقی مانده است. درواقع، به‌رغم تلاش‌های فکری و فعالیت‌های زیادی که در سده‌ها و دهه‌های گذشته صورت گرفته و تفسیرها و روایت‌های گوناگونی که از مفهوم صلح و دوری از مظاهر گوناگون خشونت به عمل آمده است، تحقق این آرزو همچنان اصلی‌ترین چالش بشر به‌شمار می‌رود.

به نظر می‌رسد آغاز مهمترین تلاش‌ها برای دوری از جنگ و کاستن از خشونت به دوره پس از جنگ جهانی اول و شکل‌گیری تدریجی نظام بین‌المللی جدید برگردد؛ یعنی زمانی که میثاق جامعه ملل با تأکید بر اهمیت و ضرورت تضمین صلح بین‌المللی بر پایه عدالت تنظیم شد. بر اساس این منشور که مبتنی بر نگاهی خوش‌بینانه و امیدوارانه بود، جامعه ملل در سال ۱۹۲۰ پدید آمد. اگرچه این نهاد حتی در حفظ وضع موجود ناکام ماند، چه رسد به آنکه قادر به پیگیری آرمان صلح و عدالت باشد. آغاز دومین جنگ جهانی در کمتر از دو دهه بعد نشان داد که تنظیم یک معاهده بین‌المللی در زمینه صلح مرحله‌ای مهم، اما اجرای آن مرحله‌ای مهم‌تر و دشوارتر است و مسیر صلح همچون راه ناهموار و باریکی است که به سهولت پیموده نمی‌شود.

با توجه به تجربه دو جنگ جهانی و پیامدهای ناگوار آن حجم از خشونت و تخریب، آرمان‌گرایی جامعه ملل تا حدودی تعدیل شد؛ امید «مردمان ملل متحد» به صلح همگانی، سرلوحه منشور جدید قرار گرفت و دنبال کردن صلح و امنیت بین‌المللی بر اساس چارچوب‌های حقوقی و دارای ضمانت به دستورکار نهاد جدیدی به نام سازمان ملل متحد و ارکان آن تبدیل شد. البته در سال‌های پس از تأسیس سازمان ملل متحد نیز جنگ‌های متعدد و درگیری‌های طولانی-مدتی در سطوح مختلف، به‌ویژه منطقه‌ای و داخلی، رخ داده و آرزوی دیرینه بشری همچنان تحت تأثیر مناسبات و رقابت‌های قدرت‌ها بوده است. بنابراین اگرچه نباید نقش و جایگاه سازمان ملل متحد را در کاهش منازعات دست‌کم گرفت، به نظر می‌رسد نباید از اهمیت سازمان‌ها و گروه‌های غیردولتی و مردم‌نهاد

در مسیر پایش و مطالبه صلح غافل ماند. رشد توجه به نقش چین سازمان‌ها و گروه‌هایی، از جمله در منطقه همیشه ناآرام خاورمیانه، دلالت بر آن دارد که نهادهای گوناگون بین‌المللی در کمترین هدف خود که اجتناب از بروز جنگ و خشونت باشد، توفیقی نداشته‌اند.

در حال حاضر، خاورمیانه و شمال آفریقا به عنوان منطقه‌ای که بیشترین اثرپذیری از نظام بین‌الملل را دارد، محیط مستعدی برای تداخل منافع انواع بازیگران سیاسی و اقتصادی دولتی، شبه‌دولتی و غیردولتی است و منافع این بازیگران روابط پیچیده و گسترده‌ای با ساختار قدرت در عموم کشورهای منطقه دارد. در اینجا است که پیگیری منافع بازیگران نه تنها با ساختار قدرت که با متغیرهای هویتی و تاریخی گره می‌خورد و بازی با حاصل جمع صفر میان طرف‌های گوناگون درمی‌گیرد. از این رو، کاستن از قدرت و نفوذ رقیب و افزایش قدرت و نفوذ خود (دوگانه «کشمکش قدرت» و «کشمکش امنیت») در فقدان تجربه یا فرهنگ گفتگو و مسالمت‌جویی بر هر تلاش صلح‌طلبانه‌ای در این منطقه سایه می‌اندازد. در نتیجه، تحولات خارجی با آسیب‌پذیری‌های داخلی همسو شده، بحران و منازعه را تعمیق بخشیده و صلح را در این منطقه به لبه پرتگاه می‌برد. بنابراین صلح در خاورمیانه با تعبیر توسیدید از «حسن ترس، افتخار و منفعت جنگ» پیوند می‌خورد و مشکل اساسی آن است که در ادامه امید به صلح نیز امری دست‌نیافتنی جلوه خواهد کرد.